

igenis meglehet. Ha például a saját iskolámban nézem a médiumok helyzetét, én azt szeretném a legjobban, ha ebben az iskolában kialakulna a médiumok ellenőrzése. A gyerekek felől meg is van. Az újságnál például az is ellenőrzés, ha nem veszik meg. Az iskolatelevízió... igen, néha nem nézik meg...mert tényleg nincsenek is kényszerítve rá. Nagyon szeretném, ha a szülők egy kicsit aktívabban közreműködhetnének, másrészt többet tudnának arról, hogy mi mit csinálunk a gyerekekkel. Ez ellenőrzés, és ez kommunikáció. Éppen azért kell, hogy a médiumoknak ezt az iszonyatosan erős szakos hatását egy kicsit kontroll alatt tartsuk.

– És a célok?

– A célokkal én úgy vagyok az iskolában, hogy úgy érzem, az a jó, ha nem tűnünk ki nagy célokat. Tehát nem akarom azt mondani, hogy a gyerekek legyenek ilyenek vagy olyanok azáltal, hogy megnézik az iskolatévét, hanem napi célokat tűzök ki magam elé, és a napi célok kis eredményei összefornak majd valamivé. Kitézők magam elé olyan célokat, amelyeknek az elérése tőlem függ. Tehát azt mondom, hogy szeretném még jobban kiépíteni ezt a hálózatot, szeretném, ha a gyerekek minél több információt kapnának, szeretném, ha a gyerekek ezeket napi programjaikban felhasználnák. Szeretném, ha olyan etikai problémákról tudnánk beszélni, amelyek sok irányban megindítják...

– Ugye, hogy mégis vannak távolabbi céljai!

– Igen! Csak ez egy másik szint! Tehát azt szeretném, ha problémákat vehetnénk fel, és ezekre nem kész megoldásokat adnánk. Ehhez szeretném megteremtetni a technikai hátteret. Még valamit szeretnék. Hogy a kollégák is egyre érzékenyebben reagáljanak erre a lehetőség-re...hát igen...partnerek legyenek.

(*Pilinszky János mondja*)...egyre növekszik az elhagyott embereknek a száma. Hiszen tudjuk, hogy nő az analfabétizmus, tudjuk, hogy rettenetes szaporodással az éhség. Tehát a kommunikációra – az elidegenedés, a túlmechanizálódás következtében – tehát a kommunikációra most már – idáig művészi szükségünk volt – most már égető szükségünk kezd lenni. Én úgy látom, hogy a költészet újra ki fog lépni (...) a könyvbőliségből. Egy, egy, egy ősbibb kommunikáció – hogy mik lesznek ennek az eszközei és hogy-mint, azt korai lenne, és fölösleges is, mindig a kellő tehetség valahogy meg fogja találni mindig a kellő formáját, és ilyen értelemben egy humanistább világot készíthet elő. A humanizmusnak újra nem teoretikus, hanem rendkívül forró értelemben. Szóval olyan forró értelemben, ami képes háborúkat valóban megakadályozni... vagy azt, hogy emberi ösztönöket és kísértéseket valóban átvilágítani, vagy megvigasztalni. Ez, ez több mint humanizmus. Erre viszont csak a költészet vállalkozhat.

(Részlet a Petőfi Irodalmi Múzeum 1971-es interjújából.)

BODA EDIT

KÖNYVSZEMLE

“...Csak másban moshatod meg arcodat”

Az ember elindul, s jórészt azzal tölti az itt-lét évtizedeit, hogy válaszolni próbál a számára valószínűleg legfontosabb kérdésre: *Ki vagyok én?* S ha az első évtized azzal telik, hogy a számára adott térben és időben jobbra még ösztöneitől vezérelve meghatározza önmagát, akkor a második évtized és harmadik bizonyos a tudatos választéskeresés ideje: ki vagyok én és mi a dolgom itt, mi az, amit el kell végeznem? És ha az ember szerencsés, akkor észre sem veszi, máris nyugalomból érlelt évtizedek fonódnak emlékekkel övezett gondjai s kíváncsisága köré. A holnapot fészegető egyre szaporodó kérdései súlyos és termékeny csendeket hordoznak. S persze az a szerencsés, aki kérdezni nem felejt: de ez a szerencse már nem veleszületett jótéti adomány, ez a szerencse már nem másnapos várakozás egy alig-reményű tavaszban, hanem a nyár villódzása, az ősz termékeny tarkasága és a

tél megőrző hideg-melegsége.

Életünk a *másik emberből* építkezik, létünk csakis a másik ember létének segítségével értelmezhető – s tehető értelmessé. A szocializáció kölcsönfogalom, viszonyfogalom: azt hiszem, tévedés csupán a "társadalomba való belenövés" folyamatként felfogni. Hiszen a társadalom, melybe "belenövünk", éppen ezáltal alakul, épül és színesedik; s bizonyosan annyit formálunk rajta magunk is – mert részeként élünk –, mint amennyire közösségeink alakítanak bennünket. Úgy tűnhet, viszonyainkat és életünk minőségét alapvetően határozza meg a politika – az adott hatalmi berendezkedés. Holott ez csak a látszat: hányszor igyekeztek már hatalommal rendelkező emberek sokmillió hétköznapot egyetlen vasárnapra lényegíteni, átgúrní – de nem sikerült, mert nem sikerülhetett. Pedig számukra úgy tűnt: "a nép átnevelése" immár befejezettnek mondható; s éppen itt tévedtek: befejezhetőnek tekintették több milliónyi ember szocializációját s fölülről befolyásolhatónak. Nem vették észre: az önvédő és énvédő mechanizmusok azonnal beindulnak a lelkekben, amint azok őket roncsoló, szétszaggatni akaró hatalmi akaratokkal találkoznak: bármily színesre is fessék az eget ezek az akaratok, s bármily teljességgel-teljes jövőkép ragyogtatásával igyekezzenek is álomba ringatni az álmodni nagyon is szerető, de a mindennapok racionalitását a bőrükön érző, boldogság-percek után kutakodó embereket.

Szabó Ildikó könyve arról szól, hogy miért volt/lehetett eleve zsákutcás az a politikai-szocializáció-felfogás, mellyel az utóbbi négy-öt évtized hatalmi elitje igyekezett átfórní az embereket, igyekezett megteremteni önmaga megkérdőjelezhetetlen törvényességét, elfogadottságát, sőt támogatottságát. Az egyoldalú alku azonban rossz vásárt szült a demokrácia elfelejtését nem lehetett a zsigerekbe kódolni.

A politikai szocializáció az általános szocializáció folyamatának része. A túlpolitizált társadalomban is csak időlegesen lehet azonban az embereket politikailag "túlszocializálni". Amint a hétköznapokban érződik az egyensúly fölborulása, amint a levegőben ott remeg az egyoldalúra deformált politikai szocializáció, az emberek azonnal menekülni igyekeznek a szorító énkorlátozó helyzetből, s azon fáradoznak, hogy maguknak a szabadság érzetét valamely más szférában mégis megtalálják. És hangyaszorgalommal kezdenek dolgozni a falak lebontásán, a korlátok megszüntetésén; s máris kialakul a *kettős* szocializáció.

Valahogy úgy vagyunk ezzel: a politikai szocializáció fontos dolog, de a helyzet, a társadalom és az egyén közérzete valószínűleg annál jobb, minél kevesebbet kell beszélni róla. A dolgok akkor mennek a maguk útján rendben, ha az embereket nem kell, hogy túlságosan foglalkoztassa a politika – és ez így van jól. A nem-politizálás nem bűn, a politika nem értékfogalom. Effajta felfogása éppen az elmúlt időszakból ittmaradt félreértelmezés. Mert a politika – közhellyel szólva – szükséges rossz az emberiség történetében, s ennek a történetnek szebb célja éppenséggel nem lehet, minthogy megszüntesse azokat az önmaga múltjából szükségszerűen kivajudott kényszereket, melyek a politikát létrehívják, újratermelik.

Szabó Ildikó nem esik csapdába: nem elfogult saját tárgyával szemben. Számára a politikai szocializáció mint kutatási cél fontos, elsődleges célja pedig az, hogy a megismerés lehetőségeit tágítsa, távlatokat adjon jövőendő (politikai) szocializációkutatóknak. Pedig nem kis ellentmondással kell megküzdnie: a könyv alapját adó kutatások jórészt a nyolcvanas években zajlottak, akkor tehát, amikor a rendszerváltás reménye még éppencsak fölillant a legmerészebb agyakban. A végső kutatói kérdés az: fölvezethető-e a politikai szocializáció (értvényes) modellje, megtalálható-e az a struktúra, melynek mentén világos rendszerré állhat össze egyfelől az individuum politikával való megismerkedésének folyamata, másfelől minél teljesebb önmeghatározásának esélye. A szerző *leírása* hiteles, összegzései elgondolkodtatóak: téziseiben megtalálja azokat a dimenziókat, melyek a politikai szocializáció folyama-

tát időtől, tértől, a fennálló hatalomtól függetlenül mindenkor és mindenütt értelmezhetővé teszik. (Itt kell megjegyezni, hogy különösen gazdag a kötet jegyzetapparátusa és bibliográfiája: ez szintén jövődó kutatók számára lehet nagyon fontos.) Természetes, hogy a hangsúly az elmúlt évtizedek modelljeinek elemzésére esik, de ezen megállapításokból kihámozhatók az általánosítható jellemvonások. A szerző célja elsősorban nem elméletalkotás, hanem a politikai szocializáció történetiségbe ágyazása és a jelen állapot leírása: ez az állapotleírás tartalmazza azokat a paradigmákat, melyek a politikai szocializáció kristályszerkezetét világosítják meg az olvasó számára.

Bízhatunk abban, hogy egy demokráciában a politika és ezzel a politikai szocializáció túldimenzionáltsága megszűnik: reményünk szerint a politikai szocializáció éppoly fontos, de a jelentőségénél nem fontosabb ágense lesz a szocializációs folyamatoknak, mint a többi rész-szocializáció. Sajnos a politika fogalma lényegénél fogva sohasem függetleníthető a hatalomból, így a politikai szocializáció mindig rejt magában egyfajta egyoldalúságot: a szocializáció kétoldalúságának megszűnését. Vagyis a politikai szocializáció minél inkább része az általános szocializációnak, annál inkább biztosított kétirányúsága, kölcsönössége. Minél észrevétlenebb tehát a politikai szocializáció, annál harmonikusabb lehet az emberi közösségek élete.

Önmagát találhatja meg az ember, ha fölismeri: nincs ebben a létben szebb, a szabadságot ígöző gondtalan gond, mint a másik emberben rejtőlegként rejtőző teljességnek a pillanatából való fölemelése: "Hiába fűrésztöd önmagadban/ Csak másban moshatód meg arcodat" (*József Attila: Nem én kiáltok*).

Szabó Ildikó: Az ember államosítása. Politikai szocializáció Magyarországon. Tekintet Könyvek, Budapest, 1991.

FÜZFÁ BALÁZS

Egy angol tanári kézikönyvről

Napjainkban egymás után jelennek meg a tanári kézikönyvek, metodikai útmutatók és nyelvkönyvek, de most egy olyan nyelvtankönyvre szeretném felhívni a figyelmet, amely Magyarországon még nem terjedt el annyira, mint azt kiváló gyakorlati alkalmazhatósága indokolná. Celce-Murcia és Larsen-Freeman nyelvtankönyve egyszerűen több könyvet is helyettesíthet: a legfontosabb angol nyelvi szerkezetek érthető, egyszerű leírása csakúgy megtalálható benne, mint egy-egy adott témakörön belül (pl. a prepozíciók területe) az új kutatási eredmények rövid ismertetése, valamint metodikai útmutatás arra nézve, hogyan lehet megtanítani a fejezetben tárgyalt szerkezetet. Ezt kérdések és problémamegoldó feladatok követik, majd minden fejezetet bibliográfia zár le.

A könyv leendő, illetve gyakorló nyelvtanároknak készült. A szerzők abból indulnak ki, hogy a készségek közül, amelyekkel egy nyelvtanárnak rendelkeznie kell, a legfontosabb maga a nyelvtudás. A tanárnak ismernie és értenie kell a nyelv szerkezetét, szabályait és ezt a tudást világosan, érthetően át kell tudni adni a tanulóknak. A szerzők éveken át konzultáltak gyakorló tanárokkal és így válogatták össze az angol nyelv leggyakrabban tanított elemeit (pl. kérdéstípusok, igeidők, igemódok, a